КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ННІ «Інститут геології»

Кафедра **геоінформатики**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник директора
ННІ «Інститут геології»
з навчальної роботи
_____
«_31_»__08_____2026 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

(повна назва навчальної дисципліни)

для студентів

галузь знань	**G Інженерія, виробництво та будівництво**
спеціальність	**G18 Геодезія та землеустрій**
освітній рівень	**Магістр**
освітня програма	**Оцінка землі та нерухомого майна**
блок дисциплін	**Оцінка землі та нерухомого майна**
вид дисципліни	**Вибіркова**

Форма навчання	**денна**
Навчальний рік	**2026/2027**
Семестр	**3**
Кількість кредитів ECTS	**6**
Мова викладання, навчання та оцінювання	**українська**
Форма заключного контролю	**іспит**

Викладач: Меньшов Олександр Ігоревич, д.геол.н., ст. дослідник, доцент кафедри геоінформатики

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____(_____) «__»___20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____(_____) «__»___20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____(_____) «__»___20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

© Олександр МЕНЬШОВ, 2026 рік

КИЇВ – 2026

Розробник:
Меньшов Олександр Ігоревич, ***доктор геологічних наук, старший дослідник, доцент кафедри геоінформатики***

Зав. кафедри геоінформатики

_____ (Віталій ЗАЦЕРКОВНИЙ)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Протокол № 1 від «31» 08 2026 р.

Схвалено науково-методичною комісією ***ННІ «Інститут геології»***

Протокол № 1 від «31» 08 2026 року

Голова науково-методичної комісії _____ Всеволод ДЕМИДОВ

1. Мета викладання дисципліни:

Надання студентам поглиблених знань щодо найважливіших проблем землекористування в Україні, механізмів регулювання землекористування, історичного розвитку планування землекористування, концептуальних положень теорії планування землекористування, оцінки землекористування, екологічних аспектів планування землекористування, планування сталого землекористування, методологічних основ раціонального управління земельними ресурсами.

2. Вимоги до вибору навчальної дисципліни:

З метою кращого освоєння навчального матеріалу дисципліни студенти повинні до його початку володіти знаннями та навичками з основ землеустрою, управління земельними ресурсами, геоінформаційними технологіями.

3. Анотація навчальної дисципліни / референс:

Відбувається поглиблене вивчення землеустрою в Україні із врахуванням основ сталого розвитку та раціонального підходу до використання земельних ресурсів. Раціональне землекористування означає максимальне залучення до господарського обігу всіх земель та їх ефективне використання за основним цільовим призначенням, створення найсприятливіших умов для високої продуктивності сільськогосподарських угідь і одержання максимальної кількості продукції на одиницю площі при найменших затратах праці та коштів. При цьому важливо забезпечити охорону земельних угідь. Розглядаються методологічні основи раціонального землекористування на державному та місцевому рівнях, закордонний досвід, екологічні, економічні та правничі аспекти.

Академічна доброчесність. Виконання всіх навчальних і контрольних завдань здійснюється з дотриманням Хартії академічної доброчесності та чинних положень Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Запозичення, використання даних, ідей, текстів, зображень, цифрових матеріалів та інших результатів мають бути належно атрибутовані. Порушення академічної доброчесності розглядаються відповідно до університетських процедур.

Опанування програмного матеріалу дисципліни, поточний та підсумковий контроль здійснюються на принципах академічної доброчесності відповідно до ст. 42 Закону України «Про освіту» та рекомендацій Міністерства освіти і науки України щодо запобігання академічному плагіату (Лист МОН № 1/9-565 від 15.08.2018 р.), а також Положення про використання штучного інтелекту при реалізації освітніх програм у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка https://senate.knu.ua/?p=3466

Використання штучного інтелекту. Для освітнього компонента загалом встановлюється рівень 2 використання генеративного штучного інтелекту згідно «Положення про використання штучного інтелекту при реалізації освітніх програм у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка».

Для окремих видів оцінюваних робіт у п.п. 7.1 Форми оцінювання студентів робочої програми визначені спеціальні обмеження, зокрема повна заборона використання генеративного ШІ під час контрольних заходів, що виконуються під наглядом викладача.

Визнання результатів неформальної та/або інформальної освіти. Результати навчання, здобуті в неформальній та/або інформальній освіті, можуть бути подані до визнання у встановленому Університетом порядку за умови їх відповідності результатам навчання цієї дисципліни та наявності підтвердних матеріалів

4. Завдання:

- отримання поглиблених знань із раціонального використання земельних ресурсів;
- набуття практичних навичок щодо планування і раціонального використання земельних ресурсів;
- визначення сучасних підходів і методів раціонального використання земельних ресурсів на основі геоінформаційних технологій;
- вивчення методологічних основ раціонального використання земельних ресурсів;
- з'ясування сучасних процесів в Україні та світі щодо раціонального використання земельних ресурсів.
- набуття актуальних практичних навичок з проведення аналізу, інтерпретації та візуалізації в сучасному раціональному використанні земельних ресурсів.

5. Результати навчання:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форма/Методи викладання і навчання	Форма/ Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1	2	3	4	5
1.1	Поглиблений аналіз методів і методології раціонального використання земельних ресурсів	лекція, практичне заняття	Письмова робота	до 10%
1.2	Системно-методологічні аспекти моделювання раціонального використання земельних ресурсів	лекція, практичне заняття	Письмова робота	до 5%
1.3	Основні процеси та динаміку сучасних змін раціонального землекористування	лекція, практичне заняття	Письмова робота	до 10%
1.4	Основні тенденції на сучасному ринку землекористування в Україні та світі	лекція, практичне заняття	Письмова робота	до 5%
1.5	Сучасні методи геоінформаційних технологій для потреб раціонального землекористування	лекція, практичне заняття	Письмова робота	до 10%
1.6	Міжнародні угоди щодо глобальних змін у землекористуванні	лекція, практичне заняття	Письмова робота	до 10%
2.1	Обирати джерела інформації для раціонального використання земельних ресурсів	лекція, практичне заняття	Письмова робота	до 10%
2.2	Проектувати функції ГІС в раціональному використанні земельних ресурсів з урахуванням потреб замовника	лекція, практичне заняття	Письмова робота	до 5%
2.3	Формувати команду виконавців щодо раціонального використання земельних ресурсів залежно від їх компетентностей та схильностей до комунікації її учасників	лекція, практичне заняття	Письмова робота	до 10%
2.4	Проводити та впроваджувати інноваційні розробки щодо раціонального використання земельних ресурсів	лекція, практичне заняття	Письмова робота	до 10%
3.1	Розуміти та усвідомлювати роль особистості під час раціонального використання земельних ресурсів	самостійне навчання	Письмова робота	до 5%
3.2	Розуміти роль комунікації учасників під час раціонального використання земельних ресурсів	самостійне навчання	Письмова робота	до 5%
4.1	Розуміння персональної відповідальності за особисте рішення частини спільної задачі	самостійне навчання	Письмова робота	до 5%

6. Схема формування оцінки:

6.1. Форми оцінювання студентів

Семестрове оцінювання. *Дозволяється використовувати ШІ при підготовці практичних робіт як допоміжного інструменту за умови збереження авторського вкладу в підготовку практичної роботи та задач обробки та інтерпретації матеріалів. Дозволено використовувати ШІ для довідкових функцій під час підготовки практичної роботи та як інструмент перевірки орфографії, технічного оформлення роботи. Декларування факту та способу використання ШІ є обов'язковим. Під час захисту практичних робіт використання ШІ заборонено.*

1) Контрольна робота 1 «Земельні ресурси та вплив на них природних і антропогенних чинників» – 10 балів (рубіжна оцінка 6 балів)

2) Контрольна робота 2 «Рушійні сили, типологія і регіоналізація раціонального землекористування» – 10 балів (рубіжна оцінка 6 балів)

3) Контрольна робота 3 «Актуальні проблеми раціонального використання земельних ресурсів» – 10 балів (рубіжна оцінка 6 балів)

4) Оцінка за роботу на практичних заняттях – 30 балів (рубіжна оцінка 24 балів)

Підсумкове оцінювання: Підсумкове оцінювання проводиться у формі іспиту в письмово-усній формі. Максимальна оцінка 40 балів, рубіжна оцінка 24 балів. Студент не допускається до підсумкового оцінювання якщо під час семестру набрав менше ніж 36 балів. *Під час підготовки письмової екзаменаційної роботи використання ШІ заборонено.* ***Підсумкове оцінювання у формі іспиту є обов'язковим.***

Загальна оцінка: Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100 бальною шкалою. Підсумкова оцінка виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру, як сума балів за систематичну роботу впродовж семестру та кількості балів, отриманих на іспиті.

	Семестрова кількість балів	Екзамен	Підсумкова оцінка
Мінімум	*36*	*24*	*60*
Максимум	**60**	**40**	**100**

6.2. Організація оцінювання: *Контроль здійснюється за модульно-рейтинговою системою та передбачає: виконання 3 практичних робіт (де студенти мають продемонструвати якість засвоєних знань та вирішити поставлені задачі використовуючи окреслені викладачем методи та засоби) та проведення 3 письмових модульних контрольних робіт. Підсумкове оцінювання проводиться у формі письмово-усного іспиту.*

6.3. Шкала відповідності

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

7. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	практичні	самостійна робота
	Розділ 1 *Загальні положення та повноваження у сфері землеустрою*			
1	**Тема 1 Вступ, історія розвитку та основні принципи раціонального землекористування**	4	4	12
2	**Тема 2. Земельні ресурси та вплив на них природних і антропогенних чинників**	2	4	20
	Контрольна робота 1	2		
	Розділ 2 *Організація, регулювання та проведення землеустрою на різних рівнях*			
3	**Тема 3. Суть і форми землекористування**	4	4	20
4	**Тема 4. Рушійні сили, типологія і регіоналізація раціонального землекористування**	4	4	22
	Контрольна робота 2	2		
	Розділ 2 *Організація, регулювання та проведення землеустрою на різних рівнях*			
5	**Тема 5. Актуальні проблеми раціонального використання земельних ресурсів**	4	4	24
6	**Тема 6. Актуальні проблеми раціонального використання земельних ресурсів**	2	4	24
7	**Тема 7. Екологічні аспекти планування раціонального землекористування**	2	4	
	Контрольна робота 3	2		
	ВСЬОГО	**28**	**28**	**122**

Загальний обсяг ***180*** *год.*, в тому числі:
Лекцій – 28 год.
Практичні заняття – 28 год.
Консультації - 2 год.
Самостійна робота - 122 год.

Теми для самостійного навчання:

1. Концепція сталого землекористування та міжнародний досвід раціонального використання й охорони земельних ресурсів.

2. Оцінювання впливу природних і антропогенних чинників на якісний стан земельних ресурсів та розвиток деградаційних процесів.

3. Еколого-економічні засади оптимізації структури земельних угідь та формування сталих систем землекористування.

4. Просторова диференціація земельних ресурсів України та регіональні особливості організації раціонального землекористування.

5. Сучасні методи оцінювання деградації ґрунтів, ерозійних процесів і забруднення земель та заходи щодо їх запобігання.

6. Раціональне використання та відновлення земель, порушених унаслідок воєнних дій, техногенного впливу та господарської діяльності.

7. Застосування геоінформаційних систем і дистанційного зондування Землі для моніторингу земельних ресурсів та оптимізації землекористування.

8. Екологічне планування землекористування в умовах кліматичних змін, збереження біорізноманіття та забезпечення сталого розвитку територій.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА:

Основні:

1. Menshov, O., & Kruglov, O. (2023). Agricultural soil degradation in Ukraine. In Impact of agriculture on soil degradation II: A European perspective (pp. 325-347). Cham: Springer International Publishing.
2. Dindaroglu, T., Boran, B., Babur, E., & Menshov, O. (2024). Long-term temporal variation of land use transition on soil carbon stocks in mediterranean karst ecosystems.
3. Dindaroglu, T., Tunguz, V., Babur, E., Menshov, O., & Battaglia, M. L. (2023). Determination of the relationship among compound Topographic Index (CTI), soil properties and land-use in karst ecosystems. Physical Geography, 44(3), 307-329.
4. Баланюк, І. Ф., & Кузьмін, Т. Л. (2024). Розвиток земельних відносин у сільськогосподарських підприємствах: соціально-економічний аспект: монографія.
5. Best, R. H. (2024). Land use and living space. Taylor & Francis.
6. Дмитрик П.М. Технології раціонального землекористування. Курс лекцій. – Івано-Франківськ, 2017. - 103 с.
7. Третяк, А. М., Третяк, В. М., Курильців, Р. М., Прядка, Т. М., & Третяк, Н. А. (2021). Управління земельними ресурсами та землекористуванням: базові засади теорії, інституціолізації, практики.
8. Шарий, І. А., Тимошевський, В. В., Міщенко, Р. А., & Юрко, І. А. (2019). Управління земельними ресурсами.

Додаткові:

1. Nabuurs, G. J., Mrabet, R., Abu Hatab, A., Bustamante, M., Clark, H., Havlík, P., ... & Towprayoon, S. (2023). Agriculture, forestry and other land uses (chapter 7). IPCC 2022: climate change 2022: mitigation of climate change. Contribution of Working Group III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, 747-860.
2. Баланюк, І. Ф., & Кузьмін, Т. Л. (2024). Розвиток земельних відносин у сільськогосподарських підприємствах: соціально-економічний аспект: монографія.
3. Малоокий, В. А. (2021). Становлення та розвиток системи управління земельними ресурсами територіальних громад в Україні. *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю*, *25*(04).
4. Long, H. (2022). Theorizing land use transitions: A human geography perspective. *Habitat International*, *128*, 102669.
5. Allan, A., Soltani, A., Abdi, M. H., & Zarei, M. (2022). Driving forces behind land use and land cover change: A systematic and bibliometric review. *Land*, *11*(8), 1222.
6. Третяк А.М., Дорош О.С. Управління земельними ресурсами // Вінниця «Нова книга», 2006.